

Základní školské dokumenty. Učební plány, učební osnovy. Problematika kurikula. Učebnice a další literatura pro učitele a žáky. Projekty ped. práce školy. Tématické plány výuky. Příprava učitele.

Pedagogické dokumenty

Materiál, který vymezuje a určuje práci výchovně vzdělávací instituci, ředitelům, učitelům i žákům. vztahuje se k veškerému pedagogickému dění a má tyto funkce:

- 1.koncepční
- 2.projektovou
- 3.realizační
- 4.organizační
- 5.kontrolní
- 6.zpětnovazebnou
- 7.hodnotící

Pedag. dokumenty dělíme na.

1.teoreticko pedagogické dokumenty - převažuje funkce realizační, koncepční, projektová, hodnotící, zpětnovazebná

- školský zákon
- standardy
- vzdělávací programy
- učební plány
- učební osnovy
- časově tématické celky
- učebnice
- metodické příručky
- (písemná příprava na výuku)

2.praktické pedagogické dokumenty (školní dokumentace)

- vnitřní řád školy
- třídní kniha
- katalogové listy
- osobní listy
- žakovské knížky
- vysvědčení

Školský zákon

⇒ má nejobecnější platnost

⇒ vymezeny stupně škol

⇒ doba povinné školní docházky

⇒ vymezen rámec výchovně vzdělávacího procesu pro VŠ a SŠ a ZŠ

Standardy (viz. otázka ped. 5)

Vzdělávací programy

- ⇒ je zde pojetí práce školy
- ⇒ zachyceny požadavky na rozvoj osobnosti Ž
- ⇒ v obecné rovině metody práce
- ⇒ pojetí obsahu jako celku
- ⇒ vzdělávací programy
- Obecná a občanská škola
- Národní škola
- Základní škola

Učební plán

⇒ určuje vyučovací předměty, kterým se vyučuje, jejich pořadí a posloupnost podle jednotlivých ročníků, týdenní počet hodin každého vyučovacího předmětu pro jednotlivé ročníky a celkový počet hodin ve třídě a ve vyučovacím ročníku. Dále určuje počet ročníků., stanoven rámcový plán tzn. dělení předmětů na povinné, volitelné a nepovinné. stanoven minimální počet povinných hodin.

⇒ termín učební plán se u nás používá od r. 1945

⇒ ve většině států vydává ministerstvo školství

⇒ jeden z prvních vyučovacích plánů můžeme nalézt u Komenského ve Velké didaktice (1638)

⇒ K čemu jsou plány škol? - pomáhají ředitelům zhodnocovat předchozí program, umožňují shromáždění info o tom, kde škola je, podněcují učitelský sbor k aktivní účasti žáků při posuzování celoškolských záležitostí, kladou důraz na zvyšování efektivity vyučování a učení

⇒ při tvorbě plánů se řeší otázky: Kde jsme teď?, Kam se chceme dostat?, Jak se tam dostanu?, Jak se to daří realizovat?

Učební osnovy

⇒ mají dvě části:

- 1. část: naznačeno pojetí předmětu a metody (prostředky)

- 2. část: rozpis učiva (tématické celky, témata, časový rozpis), výhovou je určitá opora pro U, posloupnost učiva

⇒ naznačuje výchovně vzdělávací cíle předmětu

⇒ vymezují obsah a rozsah učiva

⇒ naznačují metody, organizační formy, postupy při probírání jednotlivých celků a témat učiva

⇒ obsahují základní poznámky o celkovém pojetí výchovně vzdělávací práce ve škole

⇒ nově koncipované osnovy neobsahují hodinové dotace, tématické celky jsou naznačeny bez časových dotací, rozděleno na standardní učivo (musí se probrat) a na nadstandardní učivo

Uspořádání učiva v učebních osnovách

1. lineární - od 1. roku studia až po SŠ učivo na sebe navazuje

2. cyklický - učivo se jakoby opakuje v různých dimenzích ⇒ rozšiřují se základy

Časově tematické plány

⇒ dokument, ve kterém na základě studia vnějších dokumentů vytvářím svůj niterný plán

⇒ rozepíši učivo do tematických celků (někde více někde méně času), včetně časové dotace

⇒ mělo by se věnovat nejvíce času

⇒ měly by být vymezeny cíle témat, rozpis učiva, metody, prostředky atd.

⇒ věnovat velkou pozornost přípravě

⇒ dříve byly centrálně zadány pokyny pro tvorbu tematick. plánů

⇒ U se při své práci opíral o ped. dokumenty převážně normativního charakteru

⇒ svou představu přenášel do podoby tzv. celoročního tematického plánu, kt. byl konkretizován v podobě jednotlivých příprav na hodinu

⇒ vyžadovalo se vymezení výchoně vzdělávacích cílů odděleně od výchovných (v přípravě i tem. plánu)

⇒ důsledkem bylo naprosté omezení tvůrčího samostatných přístupů učitele při plánované činnosti

Uspořádání učiva v učebních plánech

1. předmětové - vychází ze scientismu, učivo rozděleno do vyučovacích předmětů, spojených s vědou, výtvarnými obory nebo praktickými činnostmi. Vyučování je systematické bádání. Výhody:

- zachování relativní úplnosti dovedností, vědomostí a systému

- uspořádání do témat

- způsobilost pro určitý předmět

- jedinec, který se vzdělává v tomto systému se snáze přizpůsobuje měnícím se podmínkám

- toto učivo poskytuje obecnost

Nevýhody:

- relativní uzavřenost těchto předmětů vůči druhým

- roztržitost vědomostí

- většinou nevede k úspěšnému řešení praktických činností

2. projektové - váže učivo k praxi, opírá se o empiricky stanovené sféry společenského života. Výhody:

- umožňuje řešit problémy přímo spojené se životem

Nevýhody.

- snižuje se obecnost vzdělání

- absolvent se hůře přizpůsobuje měnícím se podmínkám

- náročnost na přípravu učitelů

3. spojení předmětového a projektového ⇒ modulové

Učebnice

⇒ dokument, ve kterém učivo nabývá nejkonkrétnější podobu

⇒ vymezuje rozsah a obsah učiva

⇒ může být do určité míry scénářem procesu výuky

⇒ je prostředkem zprostředkované komunikace

⇒ základní pomůcka pro U i Ž, opora U při vyučování

⇒ první základy teorie praxe tvorby učebnic založil Komenský

⇒ rozlišují se různé formy učebnic odpovídající jednotlivým vyučovacím předmětům, věku Ž a poznávacím etapám

⇒ kromě vlastních učebnic, kt. obsahují výklad učiva, poučky, pravidla, otázky, úkoly a cvičení žák používá i jiných pomůcek, jako jsou: doplňková četba, slovníky, tabulky, atlasy, antologie atd.

⇒ dále lze hovořit o tzv. učebnicových komplexech, kam patří : pracovní sešit, videokazety, audiokazety, metodické příručky, atd.

Učebnice má fce:

- didaktické - informuje o učivu (jeho rozsah, obsah)
- pomáhá žákovi osvojovat metody poznávání a samostatné práce s textem
- organizační - pomáhá plánovat výuku, řídit proces výuky, organizovat učební činnost žáků, ale i učitelů

Druhy učebnic:

1.zaměřené na výklad učiva - prezentace učiva (text, obrázky), aparát řízení, osvojování učiva, kontrolní otázka a úkoly

2.cvičebnice a pracovní sešit - procvičování učiva

3.čítanky a antologie

Učitel učí žáky pracovat s učebnicí.

Práce s textem

- četba textu + reprodukce
- četba textu + odpovídání na otázky obsahu
- četba textu + vyhledávání hlavních myšlenek
- četba textů různě koncipovaných a jejich srovnání
- vysvětlení závěrů nevysvětlených v textu
- systematizace faktů obsažených v textu
- vyjádření vlastních stanovisek k obsahu
- samostatné závěry, rozvinutí myšlenek, které text přináší

Kurikulum

Kurikulum = učivo: s tímto pojmem se začíná pracovat v 2 1/2 90. let. V 60. letech se objevuje tento pojem v anglosaské literatuře.

Kurikulum - závodní běh, vůz, závodiště

Různá vymezení kurikula

60.-80. léta v širším pojetí se chápe jako projekt, vzdělávací program určitého kurzu, školy, instituce.

v úzkém pojetí se chápe jako obsah.

Od konce 80. let začalo převažovat širší pojetí. Kurikulum $\Rightarrow$ odpověď na otázky proč, čeho, komu, kdy a za jakých podmínek učit. Zabývá se všemi otázkami procesu výuky.

Kurikulum jsou plány určené k řízení,...

Kurikulum (vymezení pojmu):

1. formální - projekt cílů, prostředků a zároveň jeho realizace v procesu výuky a hodnocení. (Co se má ve škole dít a co se děje. Reálný proces výuky.)

2. neformální kurikulum - co se děje mimo reálný proces výuky, na výletech, exkurzích, dom. příprava,...

3. skryté - postihuje takové aktivity, které sice ve škole probíhají, ale nejsou zahrnuty do oficiálních dokumentů, tzn. vztahy ve třídě, mezi U a Ž, klima školy, pravidla chování ve třídě. To co může pomáhat ve výuce, pokud vnímáme pozitivní vztahy ve třídě.

Projekty pedagogické práce školy

$\Rightarrow$ je to soubor řídicích činností, kterými v předstihu rozhodujeme co se má udělat a jakým způsobem

$\Rightarrow$ jde o členitý proces, určující směr práce školy tím, že jej konkretizuje v cílech a úkolech a stanoví alternativní strategie k jejich dosažení

$\Rightarrow$ v mnoha evropských zemích se v posledních letech soustřeďuje pozornost především na žáka, jako svého druhu “ základní” školy, kterému nabízí škola jakousi “ smlouvu na úspěch” a pro kterého také vytváří individualizovaný program, odpovídající jeho potřebám, podmínkám a zvláštnostem jeho vývoje

$\Rightarrow$ mnoho pozornosti se u nás věnovalo projektování rozvoje tříd (tedy plány třídních U)

Z hlediska časového horizontu se dělí na:

1. Strategické - dlouhodobé: (tj. prognózy školství a jednotlivých škol,..)

2. Taktické - střednědobé: zpravidal tříleté je každoročně zpřesňováno

3. Operační - krátkodobé: roční plány, příprava učitele na vyučování a další aktivity

Projektování obsahu vzdělání

Mnohoúrovňový proces, jehož součástí je řada činností a operací. Dochází k převodu koncepční podoby obsahu vzdělání do roviny projektové a realizační. Proces má své determinanty a zdroje, komponenty, výsledná podoba zafixována v nositelích = ped. dokumenty.

Tři úrovně:

1. společenská - zde se stanovují obecné ideály a cíle, které jsou společné pro všechny vých. vzděl. činitele. Má orientační, otevřený, standardní ráz. nositelé= šk. zákony, standardy, vzdělávací programy. Zdroje = společ. normy, požadavky na vzdělání, úroveň společ. rozvoje.

2. vzdělávacích institucí - konkretizace obecně standardních požadavků, cílů vzdělávání do konkrétních dokumentů, té které instituce. Zdrojem = obecné dokumenty. Nositelé = konkrétní programy škol plánované na 1 - 5 let. Hlavním garantem je ředitel školy.

3. úroveň učitele - projektování v užším slova smyslu. Zdrojem = obecné dokumenty + jeho vlastní + ped. + odb. erudice. Nositelé = čas. tématické plány (cca 1 rok), příprava na vyuč. hodinu + učitelovo pojetí výuky ⇒ koncepce

Příprava učitele

⇒ na základě zkušeností, pregraduální přípravy ⇒ vnitřní, proměnná fce obecné strategie učitelova jednání ⇒ východisko pro projektování výuky, pro jeho jednání, vnímání, hodnocení ped. skutečnosti

⇒ koncepční etapa je východiskem pro projektovou etapu ⇒ didaktická analýza učiva ⇒ realizační etapa

3 typy přípravy (S. Rys):

1. najrychlejší - blesková, učitel si klade 2 otázky: Co dělat? a Jak? vymezuje učivo a metody.

2. Co? Jak? Co bylo předtím? Co bude pak? - uvažuje časové souvislosti

3. optimální - Proč? Jaké cíle chci, aby žáci dosáhli? Co? Jak získat žáky pro učení? Jaké org. formy? V jakých časových návaznostech? Jak zjistím, zda se žáci učí a co se naučili? ⇒ zpětná vazba

Úvazek 24 hodin ZŠ, 23 hodin týdně na SŠ.

⇒ učitel se musí věnovat projekční činnosti. nejprve konkretizuje vých. vzděl. cíle, musí umět převádět tuto konkretizaci v termínech žákovských činností

⇒ při práci s učivem provádí učitel řadu analytických a rozhodujících činností, při kterých se rozhoduje o kvalitě, struktuře a možnosti jednotlivých částí učeb. látky.

⇒ přitom se výběr učiva přizpůsobuje konkrétním podmínkám, inovuje věcný obsah podle stupně dosaženého poznání v dané oblasti. Případně redukuje učivo ⇒ dochází tedy k didaktické analýze učiva.